

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Журнал заснований у 1918 році

**ВЧЕНІ ЗАПИСКИ
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Серія: Економіка і управління

Том 36 (75). № 4, 2025

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Головний редактор:

Горник Володимир Гнатович – доктор наук з державного управління, доцент, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Члени редакційної колегії:

Безус Павло Іванович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та міжнародних економічних відносин Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Кисельов Володимир Борисович – доктор технічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту муніципального управління та міського господарства Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Корнєєв Володимир Вікторович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Кравченко Сергій Олександрович – доктор наук з державного управління, професор, головний консультант відділу правової та антикорупційної політики Національного інституту стратегічних досліджень.

Кузьминчук Наталія Валеріївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Медведєв Микола Георгійович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри загально-інженерних дисциплін та теплоенергетики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Надрага Василь Іванович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та міжнародних економічних відносин Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Петровська Ірина Олегівна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник, завідувач кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Путінцев Анатолій Васильович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів та обліку Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Сімак Сергій Васильович – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління, туризму та готельно-ресторанної справи Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Кучабський Олександр – доктор габілітований, професор кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща).

Міхальські Томаш – доктор габілітований, професор кафедри океанографії Гданського університету (Польща).

Хлобистов Євген Володимирович – доктор економічних наук, професор, Вища школа економіки та гуманітаристики в м. Бельсько-Бяла (Польща).

**Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет відповідно до рішення вченої ради
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
(протокол від 27.11.2025 року № 4)**

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1136 від 11.04.2024 року

Ідентифікатор медіа: R30-03997

Суб'єкт у сфері друкованих медіа –
Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
(просп. Берестейський, б. 10, м. Київ, 01135, crimea.tnu@gmail.com, +38 (044) 529-05-16)
Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька,
словацька, румунська, італійська

Видання входить до категорії «Б» «Переліку друкованих фахових видань, в яких можуть публікуватися
результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук»
на підставі Наказу МОН України від 17 березня 2020 року № 409 (Додаток 1)
та Наказу МОН України від 2 липня 2020 року № 886 (Додаток 4)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)

Сторінка журналу: www.econ.vernadskyjournals.in.ua

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2523-4803 (print)
ISSN 2707-1103 (online)

© Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, 2025

ЗМІСТ

1. ЕКОНОМІКА

Безчасний О.У., Мігал О.Г., Петровська І.О.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРЧОВІ ПРОДУКТИ

ЯК ФАКТОР ПОКРАЩЕННЯ СЕРВІСУ

У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ..... 1

Кот Л.Л.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА:

СВІТОВІ ПРАКТИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ..... 6

Мігай Н.Б.

ДЕТЕРМІНАНТИ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

ТА АНТИІНФЛЯЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ

В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ..... 13

Нікітін Д.В.

ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТУРА СУБ'ЄКТІВ СВІТОВОГО РИНКУ

ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО МЕДИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ..... 20

Радзієвська С.О.

ТОРГІВЛЯ ПОСЛУГАМИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ..... 27

Цвірова В.В.

ЕКОНОМЕТРИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

ВІЙСЬКОВИХ ВИТРАТ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ..... 37

2. МЕНЕДЖМЕНТ

Бай С.І.

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ

ЕФЕКТИВНИХ ПРОЄКТІВ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я..... 44

Pererva Ivanna, Gruzina Inna

INTELLIGENT TECHNOLOGIES AS A FACTOR

IN THE FORMATION OF A DIGITAL ENTERPRISE DEVELOPMENT STRATEGY..... 49

3. МАРКЕТИНГ

Polous Olha, Gaiduk Nelli

CONTENT MANAGEMENT IN BUSINESS PUBLICISTICS:

MARKETING AND LINGUISTIC ASPECTS..... 55

4. ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ (ЗА ВИДАМИ)

Ботяков А.В.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

У ЛОГІСТИЧНОМУ ЛАНЦЮЗІ ПОСТАЧАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД..... 63

Грищенко А.В., Торопов Б.І.

ОБҐРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ..... 72

Mizaii H.B.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, обліку та підприємництва,
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7610-5093>

Mihai Natalia

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

ДЕТЕРМІНАНТИ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА АНТИІНФЛЯЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ РИЗИКІВ

У статті здійснено комплексний аналіз детермінант інфляційних процесів в Україні в умовах глобальних ризиків на різних етапах розвитку вітчизняної економіки. Визначено, що основними чинниками інфляції в таких умовах є шоки пропозиції, девальвація національної валюти та дефіцит бюджету. Обґрунтовано необхідність застосування диференційованого підходу до антиінфляційної політики, що поєднує монетарні, фінансові та регуляторні інструменти. Визначено, що жорстка монетарна політика та скорочення бюджетного дефіциту є ключовими для стримування попиту. Водночас, наголошено на важливості прямого регулювання (граничні ціни, імпорتنі обмеження) для мінімізації імпортованої інфляції та протидії монопольному ціноутворенню з боку вітчизняних товаровиробників. Результати дослідження формують підґрунтя для розробки ефективної стратегії макроекономічної стабілізації в умовах підвищеної невизначеності.

Ключові слова: інфляція, інфляційний процес, детермінанти інфляційних процесів, глобальні ризики, антиінфляційні інструменти.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світового господарства визначається інтенсифікацією трансформацій економічних систем, що ґрунтується на впровадженні новітніх технологій, ініціюючи формування феномену цифрової економіки. Відповідно, базисом розробки сучасної стратегії соціально-економічного розвитку України виступає концепція формування цифрової моделі розвитку національної економіки. Така необхідність зумовлена тим, що цифрова модель розвитку забезпечує перехід до нового технологічного укладу виробництва, що, у свою чергу, створює передумови для формування висококонкурентного виробничого сектору та значної акселерації темпів економічного зростання. При цьому економічне зростання виступає як узагальнюючий критерій результативності функціонування всього національного господарства, а забезпечення позитивної динаміки макроекономічних індикаторів є складним завданням в умовах підвищеного рівня невизначеності у функціонуванні суб'єктів господарювання. До того ж, ця проблема набуває найвищої складності та критичної значущості в контексті військового конфлікту.

Серед деструктивних економічних процесів, які перешкоджають формуванню сучасної цифрової економіки в Україні, особливе місце посідає інфляція, що виступає ключовим чинником підризу макроекономіч-

ної стабільності та зниження купівельної спроможності національної валюти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд літературних джерел свідчить про широку розробленість як теоретичних основ, так і прикладних аспектів вивчення інфляції. Дослідженню генезису інфляції, її динаміки та соціально-економічних наслідків присвячено роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців, як класиків, так і сучасних. Зокрема, Дж. М. Кейнс вперше проаналізував інфляцію як складову макроекономічної теорії і зазначав, що інфляція виникає у випадку перевищення сукупних видатків над обсягами національного продукту [18]. С. Фішер вивчав співвідношення між рівнем інфляції та номінальною процентною ставкою. М. Фрідмен розумів інфляцію як стійке та безперервне зростання цін, яке повсякчас виступає як монетарний феномен, що викликається надмірною масою грошей у відповідності з випуском продукції. Р.Г. Габбард [2] професор Колумбійської бізнес-школи дотримується загальноприйнятого у сучасній західній науці визначення і вважає, що інфляція це тривале зростання загального рівня цін на товари і послуги в економіці, що супроводжується знеціненням купівельної спроможності грошей. Ч. Гудхарт та М.Прадхан [17] розглядають інфляцію не просто як монетарний феномен в сучасній економіці, а як результат дисба-

лансу між попитом та пропозицією робочої сили на глобальному ринку.

Серед видатних вітчизняних дослідників феномен інфляції вивчали наступні науковці. А. Гальчинський та П. Єщенко глибоко досліджували явище інфляції в контексті перехідної економіки України [3], П. Гайдучкий присвятив значну частину своїх досліджень особливостям та механізмам інфляції в Україні в умовах трансформаційних процесів, С. Кораблін [6] вивчав причини, особливості та механізми виникнення інфляційних процесів, досліджував концепцію «оптимальної інфляції», тобто такого її рівня, який максимізує добробут, але залишається під контролем. О.М. Петрук, Н.В. Трусова [10] є прихильниками сучасного функціонально-прагматичного підходу до проблеми інфляції, зосередженого на її наслідках для фінансової стабільності. Не зважаючи на значну кількість наукових підходів до проблеми феномену інфляції у межах економічної науки відсутні уніфіковані підходи до ідентифікації причин, оцінки наслідків та формування основних стратегій протидії інфляції в нестабільних умовах функціонування ринкових механізмів. Це пояснюється тим, що інфляція на кожному етапі розвитку економічних систем має специфічні особливості та чинники впливу, а це в свою чергу, впливає на ефективність застосування тих чи інших інструментів антиінфляційної політики і підлягає подальшому дослідженню.

Формулювання цілей статті. Метою статті є здійснити систематизацію та аналіз детермінант, що спричиняють поглиблення інфляційних процесів в Україні на різних історичних етапах, оцінити їх соціально-економічні наслідки на сучасному етапі функціонування української економіки та обґрунтувати антиінфляційні інструменти в умовах глобальних ризиків.

Виклад основного матеріалу. Інфляція є багатограним і непростим явищем як за формою прояву, так і за

сукупністю чинників, що її викликають. Вона свідчить про знецінення грошей і виявляється, головним чином, через підвищення цін на товари й тарифів на послуги, девальвацію національної валюти та поглиблення дефіциту товарів. Хоча інфляцію найчастіше розуміють як процес зростання цін або знецінення грошей через це зростання, класична економічна теорія трактує її як підвищення загального рівня цін, що неминуче веде до зниження купівельної спроможності грошової одиниці.

Інфляційні процеси для економіки України як невід’ємне явище, яке супроводжує її ще з початку набуття незалежності можна систематизувати в декілька етапів (рис. 1).

Етап гіперінфляції та шокової лібералізації (1990-ті роки). Характеризується найбільш критичним проявом інфляційних процесів у новітній історії країни – гіперінфляцією. Каталізатором для стрімкого зростання темпів інфляції виступила лібералізація цін запроваджена у 1992 році. Цей захід призвів до безпрецедентного підвищення вартості критично важливих енергоносіїв (газу, сирої нафти), а це в свою чергу спричинило потужний інфляційний імпульс для всієї економіки.

Етап дезінфляції та фінансової стабілізації (1995–1996 рр.). Суттєве уповільнення темпів зростання цін та макрофінансова стабілізація. Досягнення такого результату стало можливим завдяки скороченню дефіциту державного бюджету за рахунок кредитів від міжнародних фінансових організацій.

Етап помірної волатильності та зовнішніх шоків (1997–2013 рр.). Характеризується періодами незначного зростання та уповільнення інфляційних процесів. Так, у період 1998–2000 рр. рівень інфляції зростав, але у 2001–2002 рр. відзначалося помітне уповільнення. Період 2003–2007 рр., незважаючи на вплив численних внутрішніх і зовнішніх факторів,

Рис. 1. Етапізація інфляційних процесів в економіці України

Джерело: сформовано автором

відзначався відносною стабільністю із незначними коливаннями, але вже у 2008 р. відбулися кардинальні зміни у динаміці індексу споживчих цін (ІСЦ), що було безпосередньо пов'язано із впливом світової фінансової кризи та її трансляцією на національну економіку. Відновлення відносно економічної стабільності через подолання пікових кризових явищ відбулося у 2009–2012 роках.

Етап посткризової адаптації та високої інфляції (2014–2016 рр.). Спостерігаються різка девальвація національної валюти, пікові рівні інфляції (40% на рік) через шоки пропозиції зумовлені вторгненням росії на схід України, порушення логістичних ланцюгів та значне монетарне послаблення. Уповільнення темпів інфляції відбулося завдяки жорсткій монетарній політиці Національного банку України (НБУ) та частковій макрофінансовій стабілізації.

Етап таргетування інфляції та помірних показників (2017–2021 рр.) Характеризується режимом інфляційного таргетування з метою утримання ІСЦ у цільовому діапазоні. У період 2017–2018 рр. інфляція перевищує цільовий діапазон через внутрішні фактори, а саме підвищення рівня мінімальної заробітної плати (сукупного попиту) та зростання світових цін на продовольство. 2019–2020 рр. – шоки економіки спричинені COVID-19 не призвели до високого ІСЦ через падіння сукупного попиту на світових ринках та світових цін на енергоносії. У 2021 році відбулося значне прискорення інфляційних процесів (до двозначних показників на рік) спричинене глобальними чинниками, а саме активним відновленням світового попиту, подорожчанням сировини та збоями у ланцюгах постачання.

Етап військового шоку та структурної інфляції (2022–2024 рр.). Період найпотужнішого шоку пропозиції для національної економіки та кардинальних змін в інфляційній динаміці. У 2022 році детермінантами інфляційних процесів були пряма військова агресія, руйнування виробничих потужностей, логістики, окупація територій, релокація бізнесу і, як наслідок, скорочення пропозиції, міграційні процеси, емісійне фінансування дефіциту бюджету на початковому етапі та адміністративний тиск на ціни імпорту та фіксація офіційного обмінного курсу. У 2023–2024 рр. спостерігається дезінфляційний тренд, що супроводжується жорсткою монетарною політикою НБУ, надходженням значної міжнародної фінансової допомоги, адаптацією бізнесу до воєнних умов та налагодженням альтернативних логістичних ланцюгів.

Сучасна економіка характеризується циклічністю, що проявляється у регулярній зміні фаз зростання та рецесії. У цьому контексті забезпечення макроекономічної стабільності вимагає ефективної антиінфляційної політики, спрямованої на нівелювання негативних інфляційних детермінант як на рівні окремих господарських суб'єктів, так і в масштабах національної та світової економіки. Необхідно враховувати, що інфляційні процеси в кожній країні детермінуються унікальними специфічними чинниками та причинами, що і обумовлює варіативність застосування різноманітних інструментів антиінфляційного регулювання в умовах глобальних ризиків.

Антиінфляційне регулювання являє собою комплексний механізм, що включає широкий спектр інструментів, зокрема: грошово-кредитні (монетарні) заходи, бюджетно-податкові (фіскальні) інструменти, програми макроекономічної стабілізації, механізми регулювання доходів та їх розподілу. На даний час в економічній теорії та практиці сформувалися два основоположні концептуальні підходи до антиінфляційного регулювання кейнсіанський та монетарний (табл. 1).

Заходи державного регуляторного впливу, як монетарної, так і, що особливо важливо, немонетарної природи, мають бути спрямовані на стимулювання економічного зростання. У свою чергу, зниження агрегованого індексу споживчих цін буде забезпечуватися шляхом запровадження та підтримання прозорого конкурентного механізму на ринках [15].

На сучасному етапі в умовах воєнного стану уряд України впроваджує комплекс антиінфляційних заходів, спрямованих на стабілізацію цінової динаміки та забезпечення макроекономічної стійкості. До пріоритетних інструментів використовуваних для стримування інфляційних процесів контексті глобальних ризиків розглянемо наступні.

Монетарна політика НБУ. У часи тривалих криз і сильних потрясінь питання напряму монетарної політики та її впливу на макроекономічні показники викликає особливий інтерес в економічних колах, оскільки традиційні принципи монетарної політики стикаються з новими викликами та перешкодами. Це спонукає центральні банки адаптувати свої стратегії до нових умов шляхом поєднання конвенційних та неконвенційних інструментів грошово-кредитної політики для досягнення інфляційних цілей [14].

Інструментами НБУ в проведенні антиінфляційних заходів є:

Таблиця 1

Порівняльна характеристика підходів антиінфляційного регулювання

Ознака	Кейнсіанський підхід	Монетарний підхід
Причина інфляції	Надлишок сукупного попиту	Надмірне зростання грошової маси
Пріоритетний інструмент	Бюджетно-податкова (фіскальна) політика	Грошово-кредитна (монетарна) політика
Об'єкт регулювання	Сукупний попит	Грошова пропозиція
Основна умова	Існування незадіяних ресурсів	Довгострокова рівновага (повна зайнятість)
Базисна економічна теорія	Теорія регулювання попиту	Нова кількісна теорія грошей

Джерело: сформовано автором на основі [18; 19]

– коригування облікової ставки. Зміна облікової ставки є основним оперативним інструментом. Різне коригування цієї ставки безпосередньо впливає на короткострокові процентні ставки комерційних банків, що змінює вартість кредитування і впливає на сукупний попит. За певних умов такий вплив може як стримувати, так і, навпаки, спровокувати посилення інфляційних процесів;

– встановлення норми обов’язкового резервування дозволяє регулювати ліквідність банківської системи та її кредитний потенціал через зміну частки депозитів, яку банки зобов’язані зберігати на рахунках НБУ;

– операції на відкритому ринку. Шляхом купівлі-продажу державних цінних паперів НБУ вилучає або впливає ліквідність у банківську систему, прямо впливаючи на грошову масу та рівень процентних ставок.

На сучасному етапі функціонування економіки, а саме в період 2022–2024 рр. НБУ для врівноваження грошового ринку та приборкання інфляційних процесів застосовував наступні антиінфляційні інструменти: підвищення облікової ставки – вперше в історії України у 2022 році було підвищено облікову ставку з 10% до 25% з поступовим зниженням до 15% у 2024р [13]. Наслідком таких дій стало зменшення загального рівня інфляції шляхом сповільнення кредитування та обмеження грошової маси в економіці; політика курсової стабільності (жорстка) – спрямована на збереження курсової стійкості гривні, що робить імпортні товари дешевшими та зменшує інфляційний тиск; боротьба з інфляційними очікуваннями – зберігаючи високу облікову ставку, НБУ прагне закріпити низькі інфляційні очікування в суспільстві та уникнути спірального зростання цін; гнучка монетарна політика – у разі, якщо інфляційний тиск перевищить прогнози НБУ готовий до посилення антиінфляційних заходів, що спрямовані на досягнення цінової стабільності та захисту заощаджень економічних суб’єктів від знецінення. А це в свою чергу дозволить створити передумови для довгострокового економічного зростання.

Фіскальна політика. Для зменшення інфляційного тиску уряд може впроваджувати механізми скорочення державних видатків та збільшення податкових надходжень. Слід зазначити, що рестриктивне зменшення бюджетних асигнувань потенційно може призвести до уповільнення темпів економічного зростання та поглиблення соціальної напруги у суспільстві. Повномасштабна військова агресія спричинила виснаження фінансових резервів домогосподарств та бізнес-суб’єктів, а також спровокувала зростання обсягу державного боргу та рівня дефіциту державного бюджету.

Аналіз динаміки фіскальних показників та їх впливу на інфляційні процеси виявив суттєві зміни, спричинені військовим конфліктом (табл. 2)

Фіскальна політика у 2022–2024 роках була кризовою, спрямованою на виживання та опір негативним глобальним ризикам. Протягом зазначеного періоду відбулася її трансформація із переважно стримуючої (котракційної) до стимулюючої (експансіоністської) з чітким пріоритетом військових видатків. Забезпечено відносну фінансову стійкість оборонного сектору та соціальні зобов’язання через формування рекордної залежності від міжнародної фінансової допомоги та зростання державного боргу. Інструменти фіскальної політики мали вирішальний вплив на інфляційні процеси, ставши головним джерелом інфляційного тиску на початку війни, а згодом – ключовим чинником для її стримування.

Цінове регулювання. Держава володіє механізмами встановлення граничних цін на окремі товарні позиції та послуги з метою стримування гіперінфляційних тенденцій. Актуальність цього інструментарію посилюється в умовах значних макроекономічних шоків. Економіка України до повномасштабної воєнної агресії демонструвала контрольовану інфляцію на рівні, що не перевищував 10% на рік. Проте, внаслідок військових дій, відбувся різкий стрибок інфляційного індексу, який досяг 26,6% вже наприкінці 2022 року. Порівняльний аналіз цінової динаміки між червнем

Таблиця 2

Динаміка фіскальних показників та їх вплив на інфляційні процеси

Рік	Фіскальні показники	Фіскальні дії	Вплив на інфляцію
2022	– значне зростання витрат на оборону до 22% ВВП; – збільшення невійськових видатків до 43,4% ВВП; – падіння ВВП на 28,8% та дефіцит бюджету 24,8% ВВП	Емісійне фінансування дефіциту та курсова девальвація	Максимальний проінфляційний (рівень інфляції 26,6%)
2023	– подальша мілітаризація бюджету через зростання державних витрат на оборону до 32,1% ВВП; – зростання капітальних видатків на подолання наслідків агресії та відновлення критичної інфраструктури до 4%; – доходи державного бюджету 41% ВВП (зростання за рахунок міжнародних грантів) – дефіцит державного бюджету 20,6% (зменшення за рахунок міжнародної грантової допомоги)	Припинення емісії та масове міжнародне фінансування	Різне зниження інфляційного тиску (рівень інфляції – 5,1%)
2024	– податкові надходження 35,3% ВВП; – сукупні доходи органів державного управління 50,7% ВВП; – видатки 69,6% ВВП; – високий рівень фінансування соціальних програм 20% бюджетних видатків	Фіскальна експансія та підвищення непрямих податків (акцизи)	Прискорення інфляції до 12%

Джерело: сформовано автором на основі [1; 4; 12]

2024 року та червнем 2025 року фіксує річний приріст цін на рівні 14,3%. Така дестабілізація вимагає активного, але зваженого державного регулювання. Рациональна політика ціноутворення передбачає диференційований підхід, який включає як прямі, так і непрямі методи державного впливу залежно від сектору економіки. Так, на енергоресурси та продукцію природних монополій доцільним є запровадження фіксованих державних цін з огляду на їхню стратегічну важливість та відсутність ефективної ринкової конкуренції. Стосовно транспортних послуг, необхідно встановлювати чітко визначені тарифи для забезпечення прогнозованості логістичних витрат. Щодо сільськогосподарської продукції ефективнішими є непрямі методи державного впливу (наприклад, аграрні інтервенції, субсидування, регулювання зовнішньої торгівлі), які підтримують виробника не спотворюючи ринок. Регулювання цін на споживчі товари має бути мінімальним. В цьому сегменті основна роль держави зводиться до створення сприятливих умов для конкуренції та сприяння розвитку ринкових механізмів саморегуляції.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Валютна стабільність є ключовою умовою фінансової стійкості, що на сьогодні є першочерговим завданням для України. Стійкість гривні визначає інфляційні показники, купівельну спроможність, довіру до фінансової системи та інвестиційний клімат країни [16]. Контроль валютного курсу є інструментом для мінімізації впливу коливань на ціни імпортованої продукції. В контексті воєнного стану та відповідно до чинного правового поля, Національний банк України (НБУ) імплементував політику фіксованого обмінного курсу гривні, що супроводжувалося комплексом регуляторних заходів, спрямованих на його стабілізацію. Зокрема, було запроваджено обмеження на валютні операції для суб'єктів господарювання. Додатково, імпортні обмеження, реалізовані урядом в межах державної економічної політики, також відіграють суттєву роль у коригуванні зовнішньоторговельного балансу, а також у стримуванні інфляції. Щодо зовнішньоторговельної динаміки, то скорочення зовнішньоекономічної діяльності підприємств України позначилось на товарній та географічній структурі експорту та імпорту [8]. Так, якщо у 2021 році обсяг ек-

порту товарів і послуг становив 79,3 млрд. дол. США, то вже у 2022 році інфляційний тиск спричинив скорочення фізичних обсягів експорту на 38,4% та падіння обсягів імпорту на 20–40% [7]. При цьому, у 2023 році обсяг імпорту зріс до 63,5 млрд дол. США (+15% порівняно з 2022 роком), але в цілому це призвело до формування рекордного дефіциту торгівлі товарами на рівні 27,3 млрд дол. США (близько 16% ВВП). Позитивною тенденцією для національної економіки є зростання темпів нарощування експорту у 2024 році до 41,3 млрд. дол. США [5].

Ефективність імпортних обмежень у боротьбі з інфляцією залежить від диференційованого підходу, гнучкості внутрішнього виробництва та тривалості застосування таких заходів. Адже в короткостроковій перспективі обмеження імпорту може мати короткостроковий антиінфляційний ефект через механізм контролю валютного курсу. Зменшення попиту на іноземну валюту з боку імпортерів сприяє стабілізації або зміцненню національної грошової одиниці. Оскільки коливання курсу є ключовим чинником імпортованої інфляції (зростання цін на імпортні товари), його фіксація або зміцнення допомагає мінімізувати трансмісію зовнішніх цінових шоків на внутрішній ринок. В середньо- та довгостроковій перспективі імпортні обмеження можуть спричинити проінфляційні наслідки через те, що обмеження конкуренції на внутрішньому ринку надає вітчизняним виробникам можливість підвищувати ціни або створювати товарний дефіцит.

Висновки. В умовах глобальних ризиків (геополітичні, військові конфлікти, порушення ланцюгів постачання, енергетичні кризи, пандемії) антиінфляційна політика вимагає поєднання монетарних, фінансових та прямих регуляторних інструментів. Війна в Україні спричинила катастрофічні втрати соціального капіталу та виробничих потужностей, що детермінує специфіку формування державної антиінфляційної політики в період післявоєнного відновлення. Оскільки макроекономічна стабільність є фундаментальною передумовою для досягнення сталого економічного зростання, антиінфляційні механізми повинні бути інтегровані та реалізовані урядом як ключовий компонент стратегії стійкого розвитку держави.

Список літератури:

1. Богдан Т. Бюджетні варіації та пріоритети URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/597984_byudzhetni_variatsii_prioriteti.html (дата звернення: 08.10.2025).
2. Габбард Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка: підручник : пер. з англ. Київ: КНЕУ, 2004. 889 с.
3. Гальчинський А.С. Суперечності реформ: у контексті цивілізаційного процесу. Київ: Українські пропілеї, 2001. 320 с.
4. Державний бюджет України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/> (дата звернення: 10.10.2025).
5. Державна служба статистики URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2025).
6. Кораблін С. О. Сукупна пропозиція і оптимальна інфляція. *Економіка та прогнозування*. 2005. № 1. С. 9–32.
7. Мігай Н.Б. Оцінка взаємовпливу макроекономічних чинників та ланцюгів постачань в умовах війни. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 92–97.
8. Олешко А.А., Терещенко А.В. Зовнішньоекономічна діяльність малих і середніх підприємств в умовах сучасних викликів. *Наукові перспективи*. 2024. № 10 (52). URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/28943/3/OLECHKO_2024_648-659.pdf (дата звернення: 05.10.2025).

9. Палехова В.А. Основні чинники ковідної та воєнної інфляції. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-12>

10. Петрук О.М., Трусова Н.В. Защищас С.М. Ефективність інфляційного таргетування в Україні. *Ефективна економіка*. 2024. № 8. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4436> (дата звернення: 12.10.2025).

11. Ребрик М. Еволюція монетарної політики НБУ під час повномасштабної війни: погляд через призму міжнародного досвіду. *Департамент монетарної політики та економічного аналізу*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Rebryk_pr_29.11.2024.pdf?v=9 (дата звернення: 08.10.2025).

12. Романчук Я. Фіскальна трансформація України неминуча. URL: <https://www.libertyinstitute.org/articles/fiskalna-transformaciya-ukrayini-neminucha> (дата звернення: 13.10.2025).

13. Сушкова В.В., Пазич А.В. Інфляційні процеси в умовах воєнного стану та шляхи подолання на практиці світового досвіду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 337–341.

14. Ходакевич С., Хохич Д., Березовик В. Монетарна політика кількісного пом'якшення (QE) та її вплив на інфляцію. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2024. № 2(13) С. 116–131. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-11>

15. Черничко Т.В., Черничко С.Ф. Державна політика щодо регулювання інфляції: досвід для України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 656–659.

16. Чернецький К.Ю. Валютна політика України в умовах фінансової турбулентності. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2025. № 2 (16). URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/475> (дата звернення: 08.10.2025).

17. Goodhart G., Pradhan M. The Great Demographic Reversal: Ageing Societies, Waning Inequality, and an Inflation Revival. London: Palgrave Macmillan; 2020. 280 p.

18. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest, and Money. First published in 1936. Global Grey on the 4th. 2022. 198 p. URL: <https://www.globalgreybooks.com/general-theory-of-employment-interest-andmoney-ebook.html> (дата звернення: 06.10.2025).

19. Roberts J. M. Monetary Policy and Inflation Dynamics. Finance and Economic Discussion Series Paper. Federal Reserve Board, 2024. No 2004 62. P. 193–230.

References:

1. Bohdan T. (2024) Biudzhetni variatsii ta priorytety. [Budget variations and priorities] Available at: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/597984_byudzhetni_variatsii_prioriteti.html (accessed 08.10.2025).

2. Habbard R. Hlen (2004) Hroshi, finansova systema ta ekonomika: pidruchnyk: per. z anhl. [Money, the financial system, and the economy] Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)

3. Halchynskiy A. S. (2001) Superechnosti reform: u konteksti tsyvilizatsiinoho protsesu. [Contradictions of reforms: in the context of the civilizational process]. Kyiv: Ukrainski propilei. (in Ukrainian)

4. Derzhavnyi biudzhnet Ukrainy. [State budget of Ukraine]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/> (accessed: 10.10.2025).

5. Derzhavna sluzhba statystyky. [State Statistics Service]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 10.10.2025).

6. Korablin S. O. (2005) Sukupna propozyziia i optymalna inflitsiia. [Aggregate supply and optimal inflation]. *Ekonomika ta prohnozuvannia*. no 1, pp 9–32 (in Ukrainian)

7. Mihai N. B. (2024) Otsinka vzaiemovplyvu makroekonomichnykh chynnykiv ta lantsiuhiv postachan v umovakh viiny. [Assessment of the mutual influence of macroeconomic factors and supply chains in the context of war]. *Ekonomichnyi prostir*. No. 190, pp. 92–97 (in Ukrainian)

8. Oleshko A. A., Tereshchenko A. V. (2024) Zovnishnoekonomichna diialnist malykh i serednykh pidpriemstv v umovakh suchasnykh vyklykiv. [Foreign economic activity of small and medium enterprises in the context of modern challenges] *Naukovi perspektyvy*. No. 10 (52). Available at: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/28943/3/OLECHKO_2024_648-659.pdf (accessed: 05.10.2025). (in Ukrainian)

9. Palekhova V.A. (2022) Osnovni chynnyky kovidnoi ta voiennoi inflitsii. [The main factors of covid-linked and war-related inflation] *Ekonomika ta suspilstvo*. No. 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-12> (in Ukrainian).

10. Petruk O.M., Trusova N.V. Zashchypas S.M. (2024) Efektyvnist inflitsiinoho tarhetuvannia v Ukraini. [Effectiveness of inflation targeting in Ukraine] *Efektivna ekonomika*, no. 8. Available at: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4436> (accessed: 12.10.2025). (in Ukrainian)

11. Rebryk M. (2024) Evoliutsiia monetarnoi polityky NBU pid chas povnomasshtabnoi viiny: pohliad cherez pryzmu mizhnarodnoho dosvidu. [The evolution of the NBU's monetary policy during full-scale war: a view through the prism of international experience]. *Departament monetarnoi polityky ta ekonomichnoho analizu*. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Rebryk_pr_29.11.2024.pdf?v=9 (accessed: 08.10.2025). (in Ukrainian)

12. Romanchuk Ya. Fiskalna transformatsiia Ukrainy nemynucha. [Fiscal transformation of Ukraine is inevitable] Available at: <https://libertyinstitute.org/articles/fiskalna-transformaciya-ukrayini-neminucha> (accessed: 13.10.2025). (in Ukrainian)

13. Sushkova V. V., Pazyuch A. V. (2024) Inflitsiini protsesy v umovakh voiennoho stanu ta shliakhy podolannia na praktytsi svitovoho dosvidu. [Inflationary processes under martial law and practical ways to overcome them based on global experience]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. no. 11. pp. 337–341. (in Ukrainian)

14. Khodakevych S., Khokhych D., Berzovyy V. (2024) Monetarna polityka kilkisnoho pomiakshennia (QE) ta yii vplyv na inflitsiiu. [Quantitative easing (QE) monetary policy and its impact on inflation]. *Finansovo-kredytni systemy: perspektyvy rozvytku*. no. 2 (13), pp. 116–131 DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2024-2-11>, (in Ukrainian)

15. Chernychko T. V., Chernychko S. F. (2017) Derzhavna polityka shchodo rehuliuвання inflatsii: dosvid dlia Ukrainy. [State policy on inflation control: lessons for Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo*. no. 12. pp. 656–659. (in Ukrainian)
16. Chernetskyi K. Iu. (2025) Valiutna polityka Ukrainy v umovakh finansovoi turbulentnosti. [Ukraine's currency policy under conditions of financial turbulence] *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. no. 2(16). Available at: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/475> (accessed: 08.10.2025). (in Ukrainian)
17. Goodhart G., Pradhan M. (2020) *The Great Demographic Reversal: Ageing Societies, Waning Inequality, and an Inflation Revival*. London: Palgrave Macmillan; 280 p.
18. Keynes J. M. (2022) *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. First published in 1936. Global Grey on the 4th. 198 p. Available at: <https://www.globalgreybooks.com/general-theory-of-employment-interest-and-money-ebook.html> (accessed: 06.10.2025).
19. Roberts J. M. (2024) *Monetary Policy and Inflation Dynamics*. Finance and Economic Discussion Series Paper. Federal Reserve Board, no 2004 (62). P. 193–230.

DETERMINANTS OF INFLATIONARY PROCESSES AND ANTI-INFLATIONARY INSTRUMENTS IN THE CONTEXT OF GLOBAL RISKS

The problem of ensuring macroeconomic stability and economic growth in conditions of high uncertainty in the functioning of economic entities is currently becoming particularly relevant. The article provides a comprehensive analysis of the determinants of inflationary processes and examines the effectiveness of anti-inflationary instruments in the context of global risks at various stages of development of the Ukrainian economy. It has been determined that traditional macroeconomic factors (fiscal and monetary imbalances) are complemented by new critical supply shocks provoked by geopolitical instability (military conflicts), fragmentation of global supply chains, energy crises, and the pandemic. The mechanisms of transmission of external shocks caused by the war to the domestic economy are analyzed, in particular through imported inflation, devaluation of the national currency, and increased production costs. Attention is focused on the specifics of inflation expectations in conditions of high uncertainty. The necessity of applying a differentiated approach to anti-inflationary policy, combining monetary, fiscal, and regulatory instruments, is substantiated. The effectiveness of key anti-inflationary instruments used in Ukraine during the years of Russia's full-scale invasion, distributed according to their function, is investigated. Monetary policy of the National Bank of Ukraine: interest rate adjustments, setting of reserve requirements, open market operations. Fiscal policy: deficit financing and exchange rate devaluation, fiscal expansion, international financing. The dynamics of fiscal indicators and their impact on inflationary processes at the current stage of development of the Ukrainian economy are analyzed. Regulatory and structural instruments: temporary direct price regulation (price caps, fixed tariffs) for strategically important goods (energy resources, products of natural monopolies), as well as measures to stimulate domestic supply, diversify sources of supply, and reduce import dependence. It is emphasized that sustainable development of the state in the context of post-war recovery and macroeconomic stability depend on the effectiveness and specificity of integration and implementation of anti-inflationary mechanisms.

Key words: inflation, inflationary process, determinants of inflationary processes, global risks, anti-inflationary instruments.

Стаття надійшла: 14.10.2025

Стаття прийнята: 06.11.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025

Науковий журнал

**ВЧЕНІ ЗАПИСКИ
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Серія: Економіка і управління

Том 36 (75). № 4, 2025

Коректура • *О. Скрипченко*

Комп'ютерна верстка • *О. Лошко*

Адреса редакції:

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

м. Київ, вул. Івана Кудрі, 33

Телефон редакції: +38 (050) 050 2012

Електронна пошта: ebitda@helvetica.ua

Сторінка журналу: www.econ.vernadskyjournals.in.ua

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 9,53.

Підписано до друку 28.11.2025. Замов. № 1125/932. Наклад 150 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.